

EU's nitratdirektiv

DA

VAND

Baggrunden for direktivet

Rent vand er af stor betydning for menneskers sundhed og velvære såvel som for de naturlige økosystemer, og derfor er beskyttelse af vandkvaliteten en af hjørnestenene i den europæiske miljøpolitik. Da vandressourcerne ikke kan holdes inden for de nationale landegrænser, er det afgørende, at problemerne med forurening løses på EU-plan. Nitratdirektivet fra 1991 er et af de tidligste tiltag i EU-lovgivningen til bekæmpelse af forurening og forbedring af vandkvaliteten.

Samtidig med at kvælstof er et nødvendigt næringsstof for planter og afgrøders vækst, er høje koncentrationer skadelige for mennesker og naturen. Landbrugets brug af nitrater i organisk gødning og kunstgødning har været en stor kilde til vandforureningen i Europa. I starten af 1990'erne registrerede man for første gang en gradvis nedbringelse af forbruget af mineralisk gødning, som har stabiliseret sig i løbet af de sidste fire år i EU-15. I alle 27 medlemsstater som helhed er kvælstofforbruget dog steget med 6 %. Generelt står landbruget for over 50 % af den samlede kvælstofudledning til overfladevand.

- **Nitratdirektivet** (1991) sigter mod at beskytte vandkvaliteten i hele Europa ved at forebygge forurening af grundvand og overfladevand forårsaget af nitrater fra landbruget og ved at fremme godt landmandskab.

- Det har vist sig at være effektivt. Mellem 2004 og 2007 var nitratkoncentrationerne i overfladevand konstante eller faldende ved 70 % af overvågningsstederne. Kvaliteten af grundvandet er uændret eller i bedring ved 66 % af overvågningsstederne.

- Alle medlemsstater har udarbejdet handlingsprogrammer. Der er mere end 300 i hele EU, og programmernes kvalitet bliver stadigt bedre.

- Der gennemføres handlingsprogrammer på 39,6 % af EU-27's territorium.

- Landbrugerne bliver stadig mere positivt indstillede over for miljøbeskyttelse og udforsker nye teknikker som f.eks. gødningsforarbejdning.

- Landbruget er fortsat en væsentlig kilde til vandrelaterede problemer, og landbrugerne skal fortsætte med at indføre mere bæredygtige arbejdsmetoder. Der er vedvarende behov for en stor indsats for at genoprette den optimale vandkvalitet i EU.

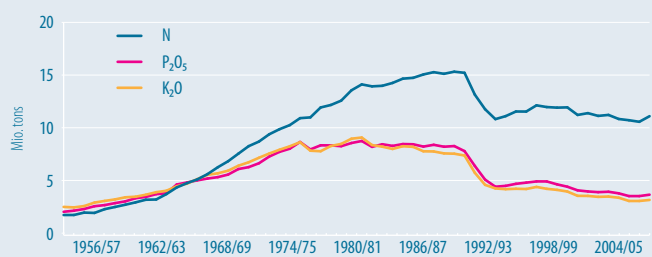
vand

EUROPA-
KOMMISSIONEN

Gødningsforbrug i EU-27

Kilde: EFMA, 2009.

Kontrol af vandet

Faktum 1: Et voksende overvågningsnet viser en tendens i retning af konstante eller faldende nitratkoncentrationer.

I henhold til direktivet skal alle medlemsstater analysere nitratkoncentrationen og den trofiske tilstand i deres vand. God overvågning er afgørende og betyder etablering af overvågningsnet af høj kvalitet til overvågning af grundvand, overfladevand og havvand. Der er for øjeblikket 31 000 prøveudtagningssteder for grundvand og 27 000 overvågningsstationer for overfladevand i EU. Belgien, Danmark og Malta har den højeste overvågningstæthed.

Hvert fjerde år udarbejder Europa-Kommissionen en rapport om gennemførelse af direktivet baseret på oplysninger fra de nationale myndigheder. I 2008-2009 blev oplysningerne for første gang fremsendt af alle 27 medlemsstater.

Kommissionens rapport for perioden 2004-2007 viser, at der ved 15 % af overvågningsstationerne for **grundvand** i EU-27 blev fundet nitratkoncentrationer, som lå over grænsen på 50 mg nitrat pr. liter. På den anden side rapporterede 66 % af overvågningsstationerne om koncentrationer på under 25 mg/l. Da de fleste EU-12-lande indrapporterede oplysninger for første gang, blev udviklingen i koncentrationerne kun vurderet for EU-15-landene, hvor der ved to tredjedele af overvågningsstationerne blev rapporteret om uændrede eller faldende nitratkoncentrationer, og for Bulgarien, Cypern, Estland og Ungarn, hvor der ved 91 % af overvågningsstederne blev fundet uændrede eller faldende koncentrationer. Kortet viser de gennemsnitlige nitratkoncentrationer i grundvandet.

Jo mere dybtliggende grundvandet er, des renere har det tendens til at være. Den største andel af forurenede vand ligger mellem 5 og 15 m under overfladen.

I henhold til data om **fersk overfladevand** blev der ved 21 % af overvågningsstationerne i EU-27 fundet nitratkoncentrationer på under 2 mg/l, og kun 3 % rapporterede om koncentrationer

på over 50 mg/l. På EU-15-plan rapporterede 70 % af overvågningsstederne om konstante eller faldende nitratkoncentrationer sammenlignet med perioden 2000-2003. I Finland, Grækenland, Irland, Luxembourg, Portugal, Sverige, Tyskland og Østrig blev der ikke påvist nitratkoncentrationer på over 50 mg/l i overfladevand.

De forskellige kriterier, der anvendes til at vurdere den trofiske tilstand, gør det vanskeligt at sammenligne denne på tværs af medlemsstaterne. Bekæmpelse af eutrofiering i søer og havvand er dog stadig en væsentlig udfordring i store dele af Europa.

Igangværende arbejde

Faktum 2: Direktivet fremlægger en klar strategi for gennemførelse, der involverer landbrugerne.

Medlemsstaterne har udpeget områder, hvor der er afstrømning til vand, der er eller kan blive påvirket af høje nitratkoncentrationer eller eutrofiering, som sårbare zoner. Danmark, Finland, Irland, Litauen, Luxembourg, Malta, Nederlandene, Slovenien, Tyskland og Østrig har besluttet at yde samme niveau af beskyttelse på hele deres territorium i stedet for blot at udpege nitratsårbare zoner.

Medlemsstaterne har udarbejdet kodekser for godt landmandskab, der skal gennemføres på frivillig basis på hele deres territorium, samt specifikke handlingsprogrammer, som landbrugere i nitratsårbare zoner er forpligtet til at gennemføre.

De skal med mellemrum revidere de udpegede sårbare zoner for at overvåge handlingsprogrammernes effektivitet og forny dem for at sikre, at de lever op til direktivets mål, og fremsende deres resultater til Europa-Kommissionen.

Lære ved at gøre

Faktum 3: Alle 27 medlemsstater har udarbejdet handlingsprogrammer til nedbringelse af nitratforurening, og programmernes kvalitet bliver stadig bedre.

Handlingsprogrammerne skal omfatte en række foranstaltninger, der er fastsat i direktivet, og som f.eks. vedrører perioder, hvor der ikke må spredes gødning, mindstekapacitet for opbevaring af husdyrgødning og regler om begrænsning af spredning af næringsstoffer i områder nær vand eller på skrånende terræn for at reducere risikoen for forurening.

Alle medlemsstater har udarbejdet et eller flere handlingsprogrammer.

De fleste handlingsprogrammer dækker alle nødvendige foranstaltninger, og de omfatter alle en grænse på 170 kg kvælstof pr. hektar om året fra husdyrgødning, som er fremsat i direktivet. I nogle programmer skal reglerne dog strammes i forhold til

opbevaringskapacitet, afbalanceret gødskning og perioder, hvor der ikke må spredes gødning.

- Opbevaringskapaciteten er øget siden sidste rapporteringsperiode, men er stadig et ofte forekommende problem. Den skal være stor nok til at rumme gødning i de perioder, hvor det er forbudt at sprede gødning, eller hvor det er umuligt på grund af vejforholdene. Landbrugernes primære problem er mangel på økonomiske ressourcer, så yderligere investeringer kan være nødvendige.
- De fleste landbrugere overholder reglerne uden problemer. Der, hvor der er problemer, skyldes det ukorrekt registrering og manglende kendskab, især i små landbrug. Flere lande rapporterer dog om voksende støtte til miljøbeskyttelse blandt landbrugere.
- Cypern, Spanien og Ungarn kombinerer regler for gødningsspredning og forskrifter for vandingssystemer. 85-90 % af de cypriske landbrugere anvender f.eks. avancerede vandingsteknikker, der er tilpasset afgrødernes reelle behov.

Direktivet giver medlemsstaterne mulighed for at gøre undtagelser og overtræde grænsen på 170 kg, men under strenge betingelser. De skal påvise, at de kan opfylde direktivets mål ved at foretage forbedringer på andre områder og reducere næringsstofftab på andre måder. De skal fremlægge objektive begrundelser for at bruge større mængder gødning end de 170 kg kvælstof pr. hektar om året, som er tilladt i henhold til direktivet: f.eks. lang vækstsæson, afgrøder, der optager meget kvælstof, højt nedbørsoverskud eller særlige jordbundsforhold. Undtagelsen vedtages af Kommissionen efter indhentning af en positiv udtalelse hos forskriftsudvalget vedrørende nitrat.

Syv lande fik indtil december 2009 lov til at gøre undtagelser: Belgien (to beslutninger fra Kommissionen, for Flandern og Wallonien), Danmark, Det Forenede Kongerige (to beslutninger fra Kommissionen, for England, Skotland og Wales samt for Nordirland), Irland, Nederlandene, Tyskland og Østrig (udløb ved udgangen af 2007).

Den store sammenhæng

Faktum 4: Nitratdirektivet er del af en omfattende samling af EU-lovgivning, der har til formål at beskytte miljøet.

Nitratdirektivet er tæt forbundet med andre EU-politikker inden for områderne vand, luft, klimaforandringer og landbrug, og dets gennemførelse giver fordele på alle disse områder:

- Nedbringelse af nitrater er en integreret del af **vandrammedirektivet** (2000), der udgør et omfattende tiltag på tværs af grænserne til vandbeskyttelse i vandområdedistrikter med det formål at opnå en god tilstand i europæiske vandområder i 2015.
- Det nye **grundvandsdirektiv** (2006) fastslår, at nitratkoncentrationerne ikke må overskride tærskelværdien på 50 mg/l. En række medlemsstater har fastsat deres egne strengere grænser for at opnå gode resultater.
- **Luft- og jordkvalitet:** Husdyrhold og landbrugsdrift forårsager bl.a. udledning af ammoniak (NH_3), hvilket påvirker menneskers sundhed og miljøet, da det medvirker til forsurening af jorden, eutrofiering af vand og ozonforurening ved jorden sammen med andre forurenende stoffer (svovldioxid, kvælstofoxid, flygtige organiske forbindelser). Nitratdirektivets fulde gennemførelse forventes at bidrage til nedbringelsen af ammoniakudledninger med 14 % i 2020 i forhold til niveauet i 2000, da tiltagene, som f.eks. begrænser mængderne af spredt gødning, har en positiv indvirkning på både nitrattab i vand og ammoniakudledninger til luften.

Trofisk tilstand

Når store mængder næringsstof fra spildevand eller gødning forurener vandområder, kan det medføre **eutrofiering**. Det er betegnelsen for den tilstand, hvor voldsom vækst af vandplanter og alger kvæler og misfarver vandene, hvilket giver ubalance i de normale økosystemer og medfører iltvind. Ved ca. 33 % af overvågningsstationerne i de europæiske floder og søer ses der tegn på eutrofiering samt i nogle kystvande.

NITRATDIREKTIVET FOR EU-27 Rapporteringsperiode 4 (2004-2007)

GRUNDVAND GENNEMSNITLIGE NITRATKONCENTRATIONER

Gennemsnitlig NO_3^- , mg/l

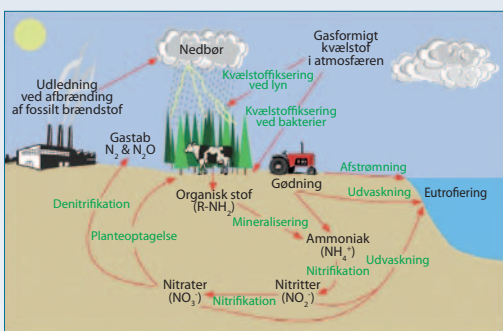
- < 25
- 25-40
- 40-50
- ≥ 50

Kilder: GD for Miljø, medlemsstaternes rapporter om gennemførelsen af nitratdirektivet.
Koordinatreference-system: ETRS89 Lambert Azimutal Equal Area
Kartografi: JRC 05/2009
© EuroGeographics for de administrative grænser
© Copyright: JRC, Europa-Kommissionen
Udarbejdet efter ELISA (European Land Information System for Agriculture and Environment)

ALTERRA
WAGENINGEN UR

Kvælstofcyklussen

Kvælstof er afgørende for livet på jorden, og **kvælstofcyklussen** er en af de vigtigste næringsstofcyklusser for de naturlige økosystemer. Planterne optager kvælstof fra jorden, og dyrene æder planterne. Når de dør og nedbrydes, vender kvælstoffet tilbage til jorden, hvor bakterier omdanner det, og så starter cyklussen på ny. Landbrugsaktiviteter kan imidlertid forstyrre balancen i cyklussen, f.eks. ved overdreven anvendelse af gødning, som på den ene side medfører vandforurening og eutrofiering på grund af en massiv kvælstofbelastning og på den anden side forurening og drivhusgaseffekt på grund af gasudledninger.

- **Klimaforandringer:** Alle aktiviteter, der vedrører husdyrhold og gødningsforvaltning, frigiver dinitrogenoxid (NO₂) og metan (CH₄), drivhusgasser med et globalt opvarmingspotentiale på 310, som er 21 gange større end CO₂. Ved fuldstændig gennemførelse af nitratdirektivet kan udledning af N₂O f.eks. nedbringes med 6 % i 2020 i forhold til niveauet i 2000 og dermed mindske klimaforandringerne.
- Den **fælles landbrugspolitik** understøtter nitratdirektivet gennem direkte støtte og foranstaltningerne til udvikling af landdistrikterne. En række medlemsstater har f.eks. indbefattet foranstaltninger til bedre næringsstofforvaltning, som f.eks. bredere bufferstriber langs vandløb, i de landbrugsmiljøinitiativer, som landbrugerne kan få penge for. Direkte støtte er underlagt krydsoverensstemmelse med EU's miljølovgivning, herunder nitratdirektivet.
- **Byspildevandsdirektivet** (1991) sætter standarden for opsamling og behandling af spildevand fra private hjem og nogle industrisektorer.

Innovation

Faktum 5: Nye teknologier som f.eks. gødningsforarbejdning bliver mere og mere populære og giver nye muligheder for at håndtere forurening.

Rapporterne viser en øget interesse for initiativer vedrørende forarbejdning af husdyrgødning. I regioner med intensivt husdyrhold og et stort næringsstoffoverskud forarbejder landbrugerne gyllen med henblik på nemmere transport og håndtering. Teknikkerne spænder fra enkel separation i en fast og en flydende del til tørring, kompostering eller forbrænding af den faste del samt membranfiltrering eller biologisk behandling, således at den rensede, flydende del kan returneres til vandsystemerne. Dette kombineres ofte med en nedbrydningsproces i biogasanlæg til energiproduktion. Store grupper af landbrugere har investeret i fælles anlæg, navnlig i Belgien, Nederlandene og Spanien.

Landbrugere med husdyrhold eksperimenterer også med nye fodringsteknikker som f.eks. foderstoffer med lavt kvælstofindhold og avanceret foderstyring, som giver en forbedret og mindre næringsstofudskillelse.

Udsigterne er gode

Faktum 6: Samlet set viser 2004-2007-rapporten en god udvikling hen imod renere vand.

Vandkvaliteten bliver bedre i EU, og handlingsprogrammernes kvalitet og effektivitet forbedres. Det område af EU-territoriet, hvor der gennemføres handlingsprogrammer, er vokset, især i EU-15, hvor det nu udgør 44,6 % af hele territoriet. Siden 2004 har navnlig Belgien, Italien, Portugal og Spanien udvidet området af sårbare zoner. I en række regioner er der dog stadig behov for en udvidelse af området.

For 70 % af overfladevandet og 66 % af grundvandet går det i den rigtige retning. Reduktion i antallet af husdyr og anvendelse af gødning hjælper, men landbruget er stadig en væsentlig årsag til kvælstof i overfladevand.

Mange medlemsstater skal øge indsatsen i forhold til overvågning, identificering af særligt forurenede områder og skrappe handlingsprogrammer. Kommissionen fortsætter sit arbejde med medlemsstaterne og understøtter dem med henblik på opfyldelse af direktivets mål.

Yderligere oplysninger

Gennemførelse af nitratdirektivet

http://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/index_en.html

Publikationskontoret

© Den Europæiske Union, 2010
Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

